

O‘ZBEKISTONDA INSON HUQUQLARINI HIMOYA QILISHDA NODAVLAT TASHKILOTLARINING ROLINI OSHIRISH MEXANIZMLARI (O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)

Kenjaev Jasur Omon o‘g‘li

O‘zbekiston Respublikasi IIV Maxsus-kasbiy fanlar kafedrasida katta o‘qituvchisi

***Annotatsiya:** Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishganidan keyin qo‘shilgan birinchi xalqaro-huquqiy hujjat bo‘ldi. Zero, demokratik, huquqiy davlat, kuchli fuqarolik jamiyati barpo etish yo‘lini tanlagan. O‘zbekiston inson huquqlari va manfaatlarini jamiyatni rivojlantirish va davlat qurilishining, butun ichki va tashqi siyosatining eng ustuvor yo‘nalishi etib belgiladi.*

***Kalit so‘zlar:** inson huquqlari, xalqaro majburiyat, madaniy huquqlar, fuqarolik va siyosiy huquqlar, muhokama, nazariya, natija, xulosa.*

MECHANISMS FOR INCREASING THE ROLE OF NON- GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN UZBEKISTAN (IN THE CASE OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN)

Kenjaev Jasur Omon o‘g‘li

Senior teacher of the Department of Special Professional Sciences of the Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan.

***Abstract:** The Universal Declaration of Human Rights was the first international legal document added after the independence of the Republic of Uzbekistan. After all, Uzbekistan, which has chosen the path of building a democratic, legal state and a strong civil society, has defined human rights and interests as the most priority direction of the development of society and state building, as well as the entire domestic and foreign policy.*

***Key words:** human rights, international obligation, cultural rights, civil and political rights, discussion, theory, result, conclusion.*

МЕХАНИЗМЫ ПОВЫШЕНИЯ РОЛИ НЕПРАВИТЕЛЬСТВЕННЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ В ЗАЩИТЕ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В УЗБЕКИСТАНЕ (НА ПРИМЕРЕ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН)

Kenjaev Jasur Omon o'g'li

Старший преподаватель кафедры специальных профессиональных наук
МВД Республики Узбекистан.

***Аннотация:** Всеобщая декларация прав человека стала первым международно-правовым документом, принятым после обретения независимости Республики Узбекистан. Ведь Узбекистан, выбравший путь построения демократического, правового государства и сильного гражданского общества, определил права и интересы человека как наиболее приоритетное направление развития общества и государственного строительства, а также всей отечественной и внешней политика.*

***Ключевые слова:** права человека, международные обязательства, культурные права, гражданские и политические права, дискуссия, теория, результат, вывод.*

Kirish: Zamonaviy dunyoda inson huquqlarini himoya qilish jahon hamjamiyatining asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu borada nodavlat notijorat tashkilotlari (NNT) fuqarolar huquq va erkinliklarining asosiy himoyachilari bo'lgani uchun inson huquqlarini himoya qilishda asosiy rol o'ynaydi. Qator mamlakatlarda, jumladan, O'zbekiston Respublikasida ham nodavlat notijorat tashkilotlari turli mexanizmlar orqali inson huquqlarini himoya qilishda o'z rolini sezilarli darajada oshirmoqda. Jumladan, lobbichilik, ommaviy kampaniyalar, tadqiqotlar va monitoring, Birlashgan Millatlar Tashkiloti kabi xalqaro tashkilotlar hamda mexanizmlarda ishtirok etish va h.k orqali. Xalqaro universal tashkilot sifatida Birlashgan Millatlar Tashkiloti (BMT) doirasida inson huquqlarini himoya qilishning universal xalqaro mexanizm mavjud bo'lib, u ko'p tarmoqlangan tuzilmadan iborat. BMTning asosiy organlari ham, yordamchi organlari ham u yoki bu darajada inson huquqlarini himoya etishga taalluqli masalalar bilan shug'ullanadilar.

Inson huquqlarini himoya qilishda nodavlat notijorat tashkilotlarining rolini oshirishda lobbichilik muhim o'rin tutadi. Nodavlat notijorat tashkilotlari fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish uchun davlat va boshqa tashkilotlar bilan aloqalaridan foydalanishlari mumkin. O'zbekiston Respublikasi misolida nodavlat tashkilotlar hukumatni inson huquqlari bo'yicha qonunchilik va

siyosatni takomillashtirish zarurligiga ishonitirishga harakat qilishi mumkin. Shuningdek, ular xalqaro nodavlat notijorat tashkilotlari va inson huquqlari tashkilotlari bilan hamkorlikda O‘zbekistondagi inson huquqlari muammolaridan xabardorlikni oshirishlari mumkin.

Inson huquqlarini himoya qilishda nodavlat notijorat tashkilotlarining rolini oshirishning yana bir muhim mexanizmi – ommaviy kampaniyalarda ishtirok etishdir. Nodavlat notijorat tashkilotlari inson huquqlari buzilishiga jamoatchilik e’tiborini qaratish uchun ommaviy chiqishlar va boshqa tadbirlarni tashkil qilishi mumkin. Ushbu kampaniyalar orqali NNTlar fuqarolarning huquqlarini himoya qilish uchun zarur choralarni ko‘rishlari uchun hokimiyatga tavsiyalar berishlari mumkin.

Tadqiqotlar va monitoring ham muhim mexanizmdir. Nodavlat notijorat tashkilotlari inson huquqlari buzilishi holatlarini aniqlash uchun tadqiqotlar va monitoring o‘tkazishi va bunday buzilishlar haqida dalillar keltirishi mumkin. Olingan ma’lumotlardan jamoatchilik va hokimiyat e’tiborini inson huquqlari muammolariga jalb qilish va ularni bartaraf etish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish uchun foydalanish mumkin.

Nodavlat notijorat tashkilotlarining rolini oshirishda xalqaro tashkilotlar va mexanizmlarda ishtirok etish ham muhim o‘rin tutadi. O‘zbekiston nodavlat notijorat tashkilotlari Birlashgan Millatlar Tashkiloti va boshqa xalqaro tashkilotlarning sessiyalari va tadbirlarida ishtirok etishlari, ularda O‘zbekistondagi inson huquqlari ahvoli bo‘yicha ma’ruza qilishlari va vaziyatni yaxshilash bo‘yicha o‘z tavsiyalarini berishlari kerak.

Umuman olganda, O‘zbekiston Respublikasida nodavlat notijorat tashkilotlari inson huquqlarini himoya qilishda o‘z rolini oshirishning turli mexanizmlaridan faol foydalanmoqda. Lobbichilik, ommaviy kampaniyalar, tadqiqot va monitoring, shuningdek, xalqaro tashkilotlarda ishtirok etish – bularning barchasi nodavlat notijorat tashkilotlariga O‘zbekiston fuqarolarining huquq va erkinliklarini himoya qilish bo‘yicha samarali faoliyat yuritish imkonini beradi. Shuningdek, ushbu sohada kerakli qarorlarni qabul qilish uchun hokimiyatga tavsiyalar berishga yordam beradi.

Biroq O‘zbekiston Respublikasida nodavlat notijorat tashkilotlarining inson huquqlarini himoya qilish borasidagi faoliyatida bir qator to‘siqlar mavjud. Shulardan biri hukumatning nodavlat notijorat tashkilotlariga munosabati bo‘lib, ular ba’zi hollarda yetarlicha munosabatda bo‘lmaydi, ularning faoliyatini amalga oshirish imkoniyatlarini cheklaydi. Ayrim qonunlar va me’yoriy hujjatlar NNTlarni ro‘yxatdan o‘tkazish, yig‘ilish va tadbirlar o‘tkazish, moliyalashtirish uchun to‘siqlar yaratishi mumkin.

Yana bir muhim jihat - faollar va NNT xodimlarining xavfsizligi va himoyasi. Huquq himoyachilari va faollari hokimiyat tomonidan tahdid va ta'qiblarga duchor bo'lishi mumkin bo'lgan muhitda ularning xavfsizligi va himoyasini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

O'zbekiston Respublikasida nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash va kuchaytirishni yanada ko'rib chiqish va rivojlantirishni talab qiladigan asosiy masala hisoblanadi. Nodavlat notijorat tashkilotlarining inson huquqlarini himoya qilish borasida samarali faoliyatini ta'minlash uchun ularning faoliyatida duch keladigan to'siq va cheklovlarni bartaraf etish zarur. Bu qonunchilikni o'zgartirish, moliyaviy va tashkiliy yordam ko'rsatish, NNT faollari va xodimlarining xavfsizligi va himoyasini ta'minlashni o'z ichiga olishi mumkin.

Bundan tashqari, inson huquqlarini himoya qilish bo'yicha samarali hamkorlikni ta'minlash uchun nodavlat notijorat tashkilotlari, hukumat va boshqa manfaatdor tomonlar o'rtasida hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirishni davom ettirish muhim ahamiyatga ega. Bu yanada konstruktiv munosabatlar va hamkorlikni ta'minlash uchun dialog, maslahatlashuv, trening va tajriba almashishni o'z ichiga olishi mumkin.

Shuningdek, nodavlat notijorat tashkilotlari inson huquqlari buzilishiga oid ishonchli ma'lumotlar va faktlarni taqdim etish uchun o'z tajribalarini rivojlantirishni davom ettirishlari va tadqiqot va monitoring mexanizmlarini kuchaytirishlari kerak. Bu ularga o'z malakasini va ma'lumotlarning ishonchliligini namoyish qilish imkonini beradi, bu esa ularning faoliyatini yanada ta'sirchan qiladi.

Nihoyat, O'zbekiston Respublikasi va xorijdagi NNTlar o'rtasida xalqaro hamkorlik va aloqalarni rivojlantirishni davom ettirish muhim ahamiyatga ega. Xalqaro loyihalarda ishtirok etish, tajriba almashish, xalqaro huquqni himoya qilish tashkilotlari bilan hamkorlikda ishlash aloqa va resurslarni kengaytirish bilan birga, NNTlarning inson huquqlarini himoya qilish borasidagi faoliyatining ta'siri va samaradorligini oshiradi.

Shunday qilib, to'siqlarga qaramay, O'zbekiston Respublikasidagi nodavlat notijorat tashkilotlari inson huquqlarini himoya qilishda lobbichilik, ommaviy kampaniyalar, tadqiqot va monitoring kabi turli mexanizmlar, shuningdek, xalqaro tashkilotlar va mexanizmlar faoliyatidagi ishtiroki orqali asosiy rol o'ynaydi. Ularning faoliyati inson huquqlarining buzilishiga e'tibor qaratish, fuqarolar manfaatlarini himoya qilish, inson huquqlari sohasida zarur qarorlar va o'zgarishlarni qabul qilishda hokimiyatga bosim o'tkazishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. O'zbekiston Respublikasining barcha fuqarolarining huquq va erkinliklari himoyasini ta'minlash borasida nodavlat notijorat tashkilotlari faoliyatini bundan keyin ham qo'llab-quvvatlash va kuchaytirish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa: O‘zbekiston Respublikasida va butun dunyoda inson huquqlarini himoya qilishda nodavlat notijorat tashkilotlarining o‘rni katta. Ular qo‘llayotgan lobbichilik, ommaviy kampaniyalar, tadqiqotlar va monitoring, xalqaro tashkilotlarda ishtirok etish kabi mexanizmlar ularga samarali harakat qilish va inson huquqlarini himoya qilish sohasida o‘zgarishlarga erishish imkonini beradi. Biroq ularning rolini yanada rivojlantirish va kuchaytirish uchun barcha fuqarolarning huquq va erkinliklarini ta‘minlashda to‘siqlarni bartaraf etish, ularni qo‘llab-quvvatlash va himoya qilishni davom ettirish muhim ahamiyatga ega. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi qabul qilinganligining 75 yilligi munosabati bilan barchamiz birlashishimiz va bor kuchimizni mamlakatimizda inson qadr-qimmatini hamda erkinliklarini himoya qilishga, ushbu sohadagi muammolarni hal etishga, Deklaratsiyada belgilangan tamoyil va qadriyatlarni jamiyatimiz va davlatimiz hayotiga yanada keng joriy etishga safarbar etishimiz darkor. Shundagina mamlakatimizda “Inson qadri uchun” degan ezgu g‘oya ro‘yobga chiqib, O‘zbekistonimiz inson huquqlari to‘la qaror topgan davlatlar qatoridan joy oladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023 y.
2. Inson huquqlari umumjaxon Deklaratsiyasi. 1948 y.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlisga Murojaatnomasi. Halq so‘zi. 01.25.2020 y.
4. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha harakatlar strategiyasi to‘g‘risidagi” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi PF 4947-sonli Farmoni.
5. “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 28 yanvardagi PF60-sonli Farmoni.
6. «O‘zbekiston - 2030» strategiyasi to‘g‘risida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil 11 sentyabrdagi PF158-sonli Farmoni.
7. Human Rights Watch. (2020). World Report 2020: Uzbekistan.
8. International Federation for Human Rights. (2020). Uzbekistan: Events of 2019.